

Де та вулиця, де той будинок?

Власні назви є передусім пам'ятками мови, причому пам'ятками найдавнішими. У них відображено історію матеріальної і духовної культури народу, історію його життя. Назавжди зникли предмети матеріальної культури найдавніших людей, а власні назви, що передаються із покоління в покоління, живуть і несуть у собі різноманітну інформацію про їхніх творців і носіїв. Ці свідки історії стануть у пригоді молодим дослідникам під час вивчення історії, етимології та мови.

Історією власних назв займається наука — «ономастика».

Ономастика вивчає різноманітні власні імена всіх основних розрядів: найменування людей, географічні назви, назви космічних об'єктів, народів, міфічних істот, клички тварин, назви витворів матеріальної і духовної культури (наприклад, імена персонажів художньої літератури).

З цим мовним матеріалом людина зустрічається на кожному кроці упродовж усього життя.

Саме власні назви допомагають пізнати культуру і побут, природу і людей, наслідки творчої праці минулих поколінь і сучасників.

Більше пізнати — значить глибше і міцніше полюбити, виробити в собі ці бажання примножити своєю працею матеріальні і духовні багатства своєї Батьківщини, сприяти її зміцненню й процвітання.

Топоніміка (від грец. «місцевість» + «назва, найменування, ім'я») — вивчає географічні назви, або топоніми, назви міст, сіл, хуторів, гір, долин, вулканів, лісів, урочищ, сухих балок тощо.

Гідроніміка (від. гр. «вода» + «ім'я») — вивчає назви водних об'єктів, або гідроніми: назви рік, озер, боліт, морів, океанів, заток, ставків, мокрих балок, криниць, джерел, струмків, рибацьких ділянок (тонь) та ін.

Карта світу XVII ст.

Астроніміка (від гр. (астро) «зоря» + «ім'я») — вивчає власні імена небесних тіл: назви зірок, планет, комет, астероїдів тощо.

Антропоніміка (від гр. «людина» + «ім'я») — розділ ономастики, який вивчає власні імена людей.

Зоонімія вивчає сукупність зоонімів. Сюди належать клички тварин — собак, котів, кролів, кіз, коней, птахів тощо.

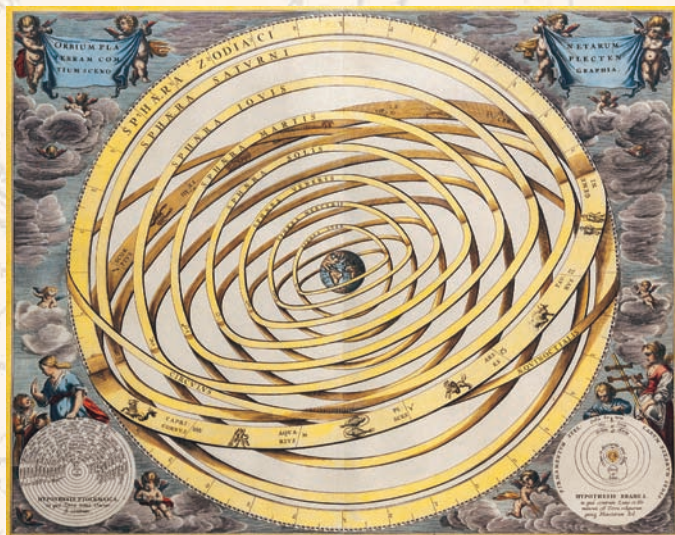
До характеристичних ознак складової топоніміки належать:

1. фізико-географічні умови місцевості;
2. характер господарської діяльності людини;
3. особливості культури людини.

За сивої давнини, коли вперше виникла потреба у конкретних географічних назвах, їх одержали найближчі топонімічні об'єкти, пов'язані із сферою діяльності людей. Такими об'єктами у деяких місцях стали річки, озера, які мали важливе значення для життєдіяльності людини. Тому гідроніми першооснова топоніміки.

Але з часом значення річок зменшилось, а роль постійних поселень зросла, оскільки ойконіми (назви населених пунктів) стають головними орієнтирами у повсякденній діяльності людей.

У степовій частині України орієнтиром для людини служить будь-який лісочок (гайочок) чи

Понтос («негостинне море»), а згодом Еуксинос Понт («гостинне море»).

Бористеном називали греки і Дніпровський лиман, і Дніпро, що впадав у нього. Назву Бористен грецькі колоністи запозичили від Дарданелльської протоки, перенісши її на засновані ними колонії: отже, Бористен — це Гелеспонт, а також ріка.

декілька дерев серед голого степу. Тому в степових районах можемо зустріти с. Тополівка, с. Дубки, с. Виноградове тощо.

Люди, проживаючи у певних географічних умовах, наділяли відповідними ознаками, пов'язаними із середовищем проживання географічні об'єкти. Так виникають назви: м. Запоріжжя (за порогами), с. Приозерське (біля озера), с. Зарічне (за р. Інгульцем), с. Піщане (на піщаних ґрунтах) та ін.

На нашій території збереглися назви, які дали давні греки, наприклад Херсонес (херсонес — грецькою «півострів»), Ольвія («щаслива»).

З історичних причин у різних народів один об'єкт у різні періоди мав різні назви. Так, наприклад, Чорне море давні греки спочатку називали Аксинос

Ми не знаємо, як називали скіфи Дніпро, але сармати, котрі поширилися на території колишньої Скіфії (їх нащадками є алани, нащадками ж аланів є сучасні осетини), називали Дніпро Данапріс; до річі, так називали Дніпро і римляни. Від назви Данапріс походить літописна назва Дніпрь, а від неї сучасна назва Дніпро (за аналогією до християнських імен Петро, Павло, Дмитро).

У сучасних назвах річок Дунай, Дон, Донець, Дністер можна виділити первісний корінь d(o)n, що відповідає сучасному осетинському слову дон — «вода».

Ще один приклад: столиця Східної Римської імперії називалася Візантією, Константинополем, Царградом. Зараз вона входить до складу Турції і називається Стамбул (по-турецьки

Istanbul). Згадаймо ще власну назву північної столиці Росії — Санкт-Петербург, Петроград, Ленінград і знову — Санкт-Петербург.

Таким чином, топоніми можуть позначати:

- назви порід дерев, будь-якої рослинності: с. Верби, р. Черемошка, с. Берізки, с. Явір, с. Зелений Гай, р. Вербова;
- рельєф місцевості: м. Рівне, с. Високе, с. Широка Балка, с. Глибокий Яр;
- назви тварин: Бобри, Вовче, Біла Сорока, Лосине (села), Боброва, Жеребець, Кінська, Кабанець (річки);
- характеристичні особливості ґрунтів: с. Мелове, с. Піщане, с. Кам'янка;
- прізвища колишніх своїх власників: залізнична станція у Сумській області Терещенківська (утворена від прізвища поміщика Терещенка), с. Обривка Херсонської області (від прізвища поміщика Обривка), Петербург, Катеринослав, Єлисаветград (колишні назви міст на честь царів); Леніно, Щорсівка, Цюрупинськ (назви міст за прізвищами, псевдонімами відомих історичних осіб);

- професійну спрямованість мешканців: Гончарівка, Горняцьке, Кожум'яки, Колесники; частина назв топонімів відбивала умови життя трудового народу: Голяки, Терпіння, Сиротине, Голодранивка, Голоднівка;
- характеристику релігійних уподобань населення: Різдвяне, Успенівка, Покровка, Хвалибогівка.

За книгою:

Олексенко В. П., Іващенко О. В.
«Координати ономастики»

